

Predicting child's Emotional Security based on Family Function and mother's patience

Saeed Doosandeh^{a*}, Marzieh Sadat Sajadinezhad^b

^a Department of Psychology and Counselling, Humanistic Faculty, Arak University, Arak, Iran

^b Department of Psychology and Counselling, Humanistic Faculty, Arak University, Arak, Iran

Original Article

Use your device to scan
and read the article online

KEYWORDS

Patience of Mothers
Family Functioning
Emotional Security
Students

Received: 14 April 2024

Review: 11 May 2024

Accepted: 11 May 2024

ABSTRACT

Children are the most important human asset in any country and improving their mental health is one of the most important duties of all respective institutions. The family, especially the mother, plays a very important role in this regard. The purpose of this research is to predict children's emotional security based on family function and mothers' patience concerning elementary school boys. The study was a descriptive-correlational one and the statistical population included all elementary school students of the Khorram Abad and their mothers in the educational year 2021–2022. A sample of 351 people was selected by random cluster sampling, who were then asked to fill out Patience Questionnaires by Khormai, Farmani and Soltani (2014), Emotional Security Questionnaires by Bruner et al. (2008), and the Family Functioning Questionnaire by Epstein, Bishop and Baldwin (1983). Regression analysis was used for analyzing the data. The results showed that family function and mother's patience could significantly predict emotional security of their children ($F=215.23, p<0.0001$). It seems that proper family function along with mother's patience, as a moral virtue, can play an important role in the emotional health of children.

* Corresponding author. Tel.: 09398928394

E-mail address: saeednavid96@gmail.com

پیش بینی ایمنی هیجانی فرزندان بر اساس کارکرد خانواده و صبر مادران

سعید دوسنده الف*، مرضیه السادات سجادی نژاد^ب

الف دانش آموخته کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی و مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران

saeednavid96@gmail.com

ب استادیار، گروه روانشناسی و مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران m-sajadinezhad@araku.ac.ir

واژگان کلیدی	چکیده
صبر مادران کارکرد خانواده ایمنی هیجانی دانش آموزان	کودکان مهمترین سرمایه انسانی هر کشور هستند و بهبود سلامت روان آنان از مهمترین وظایف همه نهادهای مسئول است. خانواده و به ویژه مادر در این خصوص نقش بسیار مهمی ایفا می‌کنند. هدف این پژوهش پیش‌بینی ایمنی هیجانی فرزندان بر اساس کارکرد خانواده و صبر مادران در دانش‌آموزان پسر مقطع ابتدایی بود. طرح پژوهش حاضر از نوع توصیفی - همبستگی بود و جامعه آماری پژوهش، تمامی مادران دانش‌آموزان و همچنین دانش‌آموزان پسر مقطع ابتدایی شهر خرم‌آباد در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بودند. نمونه‌ای به تعداد ۳۵۱ نفر از بین این جامعه به شیوه نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های صبر خرمائی، فرمانی و سلطانی (۱۳۹۳)، ایمنی هیجانی برونر و همکاران (۲۰۰۸)، و سنجش عملکرد خانواده اپشتاین، بیشاپ و بالدوین (۱۹۸۳) پاسخ دادند. جهت تجزیه و تحلیل داده از آزمون رگرسیون استفاده شد. تحلیل نتایج نشان داد که کارکرد خانواده و صبر مادر توانست به طور معناداری ایمنی هیجانی فرزندان را پیش‌بینی نماید ($F=215/23, P < 0/0001$). به نظر می‌رسد ترکیب کارکرد مناسب خانواده به همراه صبر و شکیبایی مادر به عنوان یک فضیلت اخلاقی، می‌تواند نقش بسیار پر اهمیتی در سلامت و ایمنی هیجانی فرزندان ایفا کند.

۱- مقدمه

خانواده مهمترین سازمانی است که بستر رشد و رفاه جسمی و روانی - اجتماعی کودک را به عنوان مهمترین سرمایه انسانی جوامع تشکیل می‌دهد. کارکردهای خانواده به عنوان اولین واحد اجتماعی مورد توجه صاحب نظران است. هر اندازه خانواده کارکرد مناسب‌تر و سالم‌تری داشته باشد سازگاری فرزندان افزایش پیدا می‌کند و از پدید آمدن یا گسترش مشکلات روانی و اجتماعی در آنان پیشگیری می‌کند (زارع و همکاران، ۱۳۹۴). دیا و وانگ (۲۰۱۵) با جمع‌بندی‌های تئوری‌های نتایج محور و تئوری‌های فرایند محور، کارکرد خانواده را بر اساس شاخص‌های نرم و شاخص‌های سخت تعریف می‌کنند: شاخص‌های نرم شامل پاسخدهی عاطفی، درگیری اعضا، کنترل رفتاری، ارزش‌ها و قوانین خانواده است و شاخص‌های سخت به حل مساله، ارتباطات و تقسیم نقش‌ها اشاره دارد. کودکان به احساس ایمنی و اطمینان در خانواده نیاز دارند که از کارکرد مناسب و روابط صحیح اعضای خانواده حاصل می‌شود (میلز، کامینگز و آکوئینو، ۲۰۲۰). خانواده‌های با کارکرد پایین که در شاخص‌های نرم و سخت عملکرد خوبی ندارند معمولاً جو ناآرامی به وجود می‌آورند که پیامد آن احساس ناایمنی است. سوزو و کریپالدی (۲۰۱۹) نشان دادند که کارکرد نامناسب خانواده با بیش‌فعالی، مشکلات ارتباطی، اختلالات سلوک در کودکان و مشکلاتی در روابط با همسالان همراه بود. بالعکس در خانواده‌های منسجم روابط بر پایه رفتارهای سالم بنا می‌شود و هر زمان مشکلی برای کودک پیش بیاید، حمایت اعضا خانواده را دریافت می‌کند. تعامل روزمره مناسب بین کودکان با والدین موجب ارتقای سطح سازگاری و توانایی حل موثر مشکلات زندگی در کودکان می‌شود (میلز، کامینگز و آکوئینو، ۲۰۲۰؛ بولر، ۲۰۲۰). در چنین موقعیتی کودک خانواده خود را امن می‌پندارد و با توجه به نظریه ایمنی هیجانی خطر کمتری احساس می‌کند. نظریه ایمنی هیجانی (کامینگز و میلر-گراف، ۲۰۱۵) بیان می‌کند که سازگاری کودکان تحت تاثیر احساس ایمنی آنها درون خانواده قرار می‌گیرد. این نظریه همسو با نظریه دلبستگی روابط بین والدین و فرزند را مهم می‌شمارد اما کیفیت روابط بین والدین را نیز عاملی اثرگذار بر احساس ایمنی کودک می‌داند و معتقد است تعارضات والدین به شیوه مستقیم و نحوه والدگری، روابط دلبستگی و دیگر مسایل بافت خانواده به شیوه غیر مستقیم بر ایمنی هیجانی کودکان اثر می‌گذارد و این حس ایمنی بر حوزه‌های مختلف سازگاری اجتماعی، شناختی، عاطفی و جسمانی کودک نقش ایفا می‌کند. دورن و روچر شادلین (۲۰۲۰) بر اساس این نظریه بیان می‌کنند که ایمنی هیجانی در رابطه بین تعارض والدین و سازگاری بعدی کودکان نقش واسطه‌ای ایفا می‌کند و ایمنی هیجانی کودک بهزیستی جسمی و روانشناختی بعدی کودک را پیش‌بینی می‌کند.

کودک در بافت خانواده از روابطی بهره‌مند می‌شود که موجب شکل‌گیری احساس دلبستگی، امنیت و خودآگاهی می‌شود و مادر که در همه فرهنگ‌ها مورد ستایش قرار گرفته است، محور این تحولات کلیدی است. صاحب‌نظرانی مانند شهید مطهری (فرزنده و همکاران، ۱۳۹۷) مادر را زمینه‌ساز شکل‌گیری شاکله شخصیتی کودک می‌دانند. از آنجا که مادر در خانواده بیش‌ترین سهم را در تربیت بر فرزندان دارد، توجه به خصوصیات وی از جمله میزان صبر وی بر کنش‌های روانشناختی فرزندان حائز اهمیت است. صبر که یکی از ویژگی‌های شخصیتی مادران است، به معنای انفعال در مواجهه با ناملایمات نیست، بلکه اصولاً فعالیتی عقلانی است که می‌توان از آن برای رسیدن به اهداف خود بهره برد (ایزدی طامه و همکاران، ۱۳۸۸). این فضیلت موجب می‌شود که فرد در مواجهه با موقعیت‌های دشوار شکایت نکرده، در انجام فعالیت‌ها پایداری داشته و در مقابل امیال درونی خویش‌تنداری نماید (آقایوسفی و همکاران، ۱۳۹۶). صبر در روانشناسی غرب بر اساس توانش فرد در به تأخیراندازی برخی خواسته‌ها به منظور دستیابی به پاداش‌های بالاتر در آینده تعریف شده است (روساتی و همکاران، ۲۰۰۷).

پیشینه پژوهشی موجود نشان می‌دهد که صبر با کاهش مشکلات تنظیم هیجانی (ابن رسول صنعتی و همکاران، ۱۳۹۷)، افسردگی (سادات حسینی سلطان نصیر و همکاران، ۱۳۹۳)، پرخاشگری (ایزدی طامه و همکاران، ۱۳۸۸) و بهبود سلامت روان (فرمانی و همکاران، ۱۳۹۳) رابطه دارد. با توجه به نقش مادر در شکل‌گیری ویژگی‌های شخصیتی کودکان، صاحب‌نظران معتقدند اگر مادران بتوانند ویژگی صبر را در خود پیروانند فرزندان آنان نیز همین مسیر را ادامه می‌دهند (سرتیپی و همکاران، ۱۳۹۵). در این راستا، خرمایی و همکاران (۱۳۹۵) به همبستگی معنادار بین صبر مادران و صبر فرزندان اشاره نموده و ایپر و برانو (۲۰۱۹) به انتقال ارزش‌های والدینی مانند صبر از مادران به فرزندان اشاره کرده‌اند. صادق‌زاده، شاملی و خرمایی (۱۳۹۸)، گزارش کرده‌اند که صبر مادر، توانایی پیش‌بینی پرخاشگری کودک را دارد. نکته قابل توجه دیگر این است که صبر مادر در خانواده با افزودن خودمهارگری و خودنظم‌جویی (خرمایی و همکاران، ۱۳۹۳)، به کاهش تعارضات و اختلافات درون خانواده می‌انجامد. کاهش تعارضات خانوادگی نیز با افزایش احساس ایمنی هیجانی در کودک همراه است.

در مجموع می‌توان گفت از آنجا که رابطه مثبت و معنادار بین صبر مادران و صبر فرزندان وجود دارد (خرمایی و همکاران، ۱۳۹۵) و از سویی صبوری مادر که یکی از ارکان مهم خانواده است در کنار سایر اعضای خانواده به کارکرد مثبت خانواده می‌انجامد، می‌توان انتظار داشت ترکیب کارکرد خانواده و صبر مادر بر ایمنی هیجانی دانش‌آموزان توجیه‌پذیر باشد. بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی پیش‌بینی ایمنی هیجانی فرزندان بر اساس کارکرد خانواده و صبر مادر می‌باشد.

۲- روش‌شناسی

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پسر مقطع ابتدایی ناحیه دو شهر خرم‌آباد و مادران آنها در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود که تعداد آنها ۴۴۳۷ نفر بود. برای انتخاب نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان و با توجه به حجم جامعه، ۳۶۵ نفر به عنوان نمونه از بین جامعه به شیوه تصادفی خوشه‌ای انتخاب شد. به این ترتیب که ابتدا از بین ۴۱ مدرسه دولتی پسرانه ناحیه ۲، ۶ مدرسه به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس یک کلاس پایه پنجم و یک کلاس پایه ششم از هر مدرسه انتخاب شد و تمام دانش‌آموزان آن کلاس در پژوهش شرکت کردند. برای بررسی پیش‌بینی ایمنی هیجانی فرزندان بر اساس کارکرد خانواده و صبر مادر، از روش رگرسیون استفاده شد.

۲-۱- ابزارهای پژوهش

پرسشنامه صبر^۱: این پرسشنامه توسط خرمائی و همکاران (۱۳۹۳) با هدف سنجش صبر بر اساس آیات قرآن و روایات اسلامی با ۲۵ گویه ساخته شد. این ابزار حاوی ۵ مولفه متعالی شدن (سوالات ۱۶، ۱۹، ۲۳، ۲۵، ۱۴، ۱۲، ۱۰، ۱۹)، شکیبایی (سوالات ۲۴، ۲۲، ۲۰، ۲۶، ۴، ۱)، رضایت (سوالات ۱۷، ۱۵، ۱۱، ۸، ۳)، استقامت (سوالات ۱۳، ۱۰، ۷) و درنگ (سوالات ۲۱، ۱۸، ۳) بوده و بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت نمره‌گذاری می‌شود. برای محاسبه امتیاز هر زیرمقیاس، نمره گویه‌های مربوط به آن و برای محاسبه امتیاز کلی پرسشنامه، نمره همه گویه‌های پرسشنامه با هم جمع می‌شود. هر چه امتیاز حاصل شده از این پرسشنامه بیشتر باشد، نشان‌دهنده میزان بیشتر صبر خواهد بود. گویه‌های ۲۴، ۲۱، ۲۰، ۱۷، ۱۵، ۱۴، ۱۱، ۸، ۷، ۶، ۴، ۲ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. در پژوهش خرمائی و همکاران (۱۳۹۳) روایی محتوایی و صوری و ملاکی این پرسشنامه مناسب ارزیابی شده است. در همین پژوهش ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای این پرسشنامه بالای ۰/۷ برآورد شد. ضریب آلفای کرونباخ این ابزار در پژوهش حاضر ۰/۸۲ به دست آمد.

^۱Patience Scale

پرسشنامه سنجش عملکرد خانواده^۱: این مقیاس ۶۰ سوالی که توسط اپشتاین، بیشاپ و بالدوین در سال ۱۹۸۳ طراحی شده است، هفت بعد از عملکرد خانواده را می‌سنجد که شامل حل مسأله (سوالات ۱ تا ۷)، ارتباط یا تعامل (سوالات ۸ تا ۱۶)، نقش‌ها (سوالات ۱۷ تا ۳۶)، آمیزش عاطفی (سوالات ۳۷ تا ۴۲)، پاسخگویی عاطفی (سوالات ۴۳ تا ۵۰) و کنترل رفتاری (سوالات ۵۱ تا ۶۰) می‌باشد. نمره‌گذاری این ابزار به صورت لیکرت از ۱ (کاملاً موافقم) تا ۴ (کاملاً مخالفم) انجام می‌شود. نمره‌ی بالاتر نشانگر کارکرد ناسالم‌تر است. برای بدست آوردن نمره هر مقیاس، متوسط نمرات مواد آن مقیاس محاسبه می‌شود سپس نمرات مواد هر خرده مقیاس با هم جمع شده و بر تعداد مواد آن مقیاس تقسیم می‌شود. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه را ۰/۸۳ و ضریب پایایی آن به شیوه دو نیمه‌سازی ۰/۸۲ گزارش شده است (زاده محمدی و ملک خسروی، ۱۳۸۵). ضریب آلفای کرونباخ این ابزار در پژوهش حاضر ۰/۷۹ به دست آمد.

پرسشنامه ایمنی هیجانی^۲: این مقیاس توسط برونر و همکاران، ۲۰۰۸ (به نقل از درزی آزادبنی و همکاران، ۱۳۹۸) برای سنجش شناخت‌ها، رفتارها و احساسات افراد تدوین می‌کند. پرسشنامه مذکور ۲ عامل و ۲۵ ماده دارد، عامل اول ایمنی است که ۱۳ ماده (از ۱ تا ۱۳) و عامل دوم تعلق نام دارد که ۱۲ ماده دارد (از ۱۴ تا ۲۵). برای هر سوال طیف جواب‌هایی از ۱ تا ۵ درجه‌ای طراحی شده است. کسب نمره بالاتر نشانه ایمنی هیجانی بیش‌تر است. سازندگان ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه را ۰/۸۹ گزارش کردند. در ایران خصوصیات روانسنجی این پرسشنامه توسط شادابی و همکاران (۱۳۹۴) مورد تایید قرار گرفته و علاوه بر تایید روایی، ضریب پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ و دو نیمه‌سازی به ترتیب ۰/۸۹ و ۰/۹۰ گزارش نمودند. ضریب آلفای کرونباخ این ابزار در پژوهش حاضر ۰/۸۶ به دست آمد.

۳- تحلیل داده‌ها

شرکت‌کنندگان در این پژوهش ۳۶۵ نفر از دانش‌آموزان پسر مقطع ابتدایی ناحیه دو شهر خرم‌آباد و مادران آنها بودند. میانگین سنی مادران (۳۸±۵/۴۳) بود. شاخص‌های توصیفی و ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی و ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	۱	۲	۳
۱- صبر مادر	89/46	11/91	۱		
۲- کارکرد خانواده	121/67	21/54	۰/۷۴**	۱	
۳- ایمنی هیجانی	108/43	10/81	۰/۵۴**	۰/۵۸**	۱

**P<0/01

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که بین کارکرد خانواده و صبر مادر با ایمنی هیجانی روابط مثبت و معناداری وجود دارد (p<0/01).

جهت انجام رگرسیون، پیش‌فرض‌های نرمال بودن متغیرها، عدم هم‌خطی چندگانه و استقلال خطاها بررسی شد. بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها و بررسی داده‌های پرت (فاصله‌های ماهالانوبیس) نشان داد که این دو پیش‌فرض برقرار است. همچنین، استقلال خطاها (آزمون دوربین- واتسون) نیز مقدار ۱/۸۸ (در دامنه ۱/۵ تا ۲/۵) را نشان داد که این پیش‌فرض نیز برقرار

¹ Family Assessment Device

² Emotional Security Questionnaire

بود ($p < 0/05$). مفروضه هم خطی بودن نیز نشان داد که در متغیرهای پژوهش پدیده‌ی هم خطی بودن رخ نداده است (مقادیر عامل تورم واریانس (VIF) نزدیک به ۱ بود (۰.۶۹ تا ۰.۷۵).

نتایج رگرسیون چندگانه پیش‌بینی ایمنی هیجانی فرزندان بر اساس کارکرد خانواده و صبر مادر در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲. نتایج رگرسیون چندگانه با مدل همزمان برای پیش‌بینی ایمنی هیجانی بر مبنای کارکرد خانواده و صبر مادر

متغیرهای پیش‌بین	R	R ²	df	آماره F	Sig
کارکرد خانواده و صبر مادر	۰/۷۴	۰/۵۵	۲	۲۱۵/۲۳	۰/۰۰۰۱

ضرایب رگرسیون متغیرهای پیش‌بین در پیش‌بینی ایمنی هیجانی در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. ضرایب رگرسیون متغیرهای پیش‌بین

متغیرهای پیش‌بین	B	β	t	P
کارکرد خانواده	۰/۳۱	۰/۶۸	۱۳/۲۶	۰/۰۰۰۱
صبر مادر	۰/۰۳	۰/۰۷	۱/۳۹	۰/۱۶

همانگونه که در جدول ۳ ملاحظه می‌گردد، ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی متغیرهای پیش‌بین کارکرد خانواده و صبر مادر با ایمنی هیجانی معنادار است و حدود ۵۵٪ از واریانس ایمنی هیجانی توسط متغیرهای کارکرد خانواده و صبر مادر تبیین می‌گردد. توجه به آماره‌های t نشان می‌دهد که مقدار بتای مربوط به متغیر کارکرد خانواده با ایمنی هیجانی در سطح $P < 0/0001$ معنادار است و مقدار بتای مربوط به متغیر صبر مادر با ایمنی هیجانی معنادار نیست.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که ایمنی هیجانی فرزندان را می‌توان به طور معناداری بر اساس کارکرد خانواده و صبر مادران پیش‌بینی نمود یافته‌های این پژوهش با یافته‌های کامینگز و میلر-کراف (۲۰۱۵) و هارولد و همکارانش (۲۰۰۴) همسو است. کامینگز و میلر-کراف (۲۰۱۵) به نقش تعارضات و ارتباطات مخرب خانوادگی در افزایش ایمنی هیجانی فرزندان اشاره نمودند.

همسو با کامینگز و میلر-کراف (۲۰۱۵) می‌توان اظهار داشت سلامت روانی فرد در دوره اول زندگی به حس اعتماد در فرد منجر می‌گردد در حالی که عملکرد نادرست اعضای نزدیک خانواده، به‌ویژه مادر احساس عدم امنیت را به همراه خواهد داشت (هویناپیک و همکاران، ۲۰۲۱). کودکانی که در خانواده احساس اعتماد را تجربه می‌کنند، با ایمنی هیجانی بیشتر، در زندگی سازگاری بیشتری خواهند داشت (هافمن و همکاران، ۲۰۱۷). در حقیقت نظریه ایمنی هیجانی با نظریه دلبستگی بالبی همسو است. البته در این نظریه کیفیت روابط والدینی اثرات اضافی بر روی احساس ایمنی فرزندان دارد. احساس ایمنی که کودک از خلال روابط سالم خانوادگی و صبوری مادر در برابر اشتباهات احساس می‌کند، می‌تواند روی سازگاری در حیطه‌های اجتماعی، شناختی، هیجانی اثرگذار باشد (کامینگز و میلر-کراف، ۲۰۱۵). هارولد و همکارانش (۲۰۰۴) نشان دادند که کودکانی که در تنظیم هیجانات و رفتارها و ارزیابی شناختی مشکلاتی داشتند (ناشی از تعارضات زناشویی والدین) یک سال بعد، از طریق اختلال در احساس ایمنی هیجانی، مشکلاتی در سازگاری داشتند.

لی و همکاران (۲۰۲۰) اشاره کرده‌اند هر قدر کودکان شاهد تعارض‌های پایدارتر خانوادگی باشند، نایمینی هیجانی کودکان در دوره‌های بعدی زندگی ریشه‌دارتر می‌شود. این احساس نایمینی به مشکلات هیجانی شدید مانند استرس منجر شده و می‌تواند با اختلالات هیجانی همراه باشد (گریم و همکاران، ۲۰۲۰). سزنیاک و تولیکا (۲۰۲۰) اظهار کرده‌اند که عملکرد مناسب خانواده از طریق افزایش قدرت درک، مهار و مدیریت ظرفتهای هیجانی در خود و دیگران، به افزایش رضایت از زندگی منجر می‌گردد. می‌توان نتیجه گرفت که چنین مهارت‌هایی ایمنی هیجانی کودک را نیز افزایش خواهد داد. بنابراین افزایش اطمینان هیجانی به واسطه تقویت کارکرد خانواده و ویژگی‌های مثبت والدین مانند صبر مادر، در بسیاری از موارد می‌تواند کاهنده اثر و چه بسا پادزهر مشکلاتی مانند تعارض‌های پیش روی فرزندان و افکار خودکشی در آنان باشد (کانتون-کورتس و همکاران، ۲۰۲۰).

باید اشاره نمود یکی از عواملی که در ارتقای سازگاری فردی - اجتماعی کودکان موثر است، مجهز نمودن آنها به مهارت‌ها و تاکید بر ارزش‌هایی مانند صبر در زندگی آنهاست (مهروز و همکاران، ۱۳۹۸). از آنجا که ارزش‌ها از رهگذر خانواده و به‌ویژه الگوبرداری از مادر در ذهن فرزندان نهادینه می‌گردد، صبر مادر می‌تواند در خویش‌داری و تقویت اراده فرزند موثر باشد. فرکاتو و اونسولر (۲۰۱۶) اشاره کرده‌اند که بین خطرپذیری و داشتن سطوح پایین‌تر صبر همبستگی مثبتی وجود دارد، در حالی که کسانی که خطرگریزتر هستند، معمولاً صبورترند. از سوی دیگر اگر به دو بعد عمده شیوه‌های فرزندپروری یعنی سخت‌گیری در برابر سهل‌گیری و پذیرش در برابر طرد (ماسن و همکاران، ۱۳۹۵) عمیق‌تر بنگریم، در می‌یابیم که صبر مادر می‌تواند انتظارات والدین از فرزند را تعدیل نماید، به آنان آزادی بیش‌تری بدهد و در بیان عقاید و عواطف نیز به فرزندان خود استقلال بیش‌تری ببخشد. همچنین خویش‌داری و شکیبایی مادر می‌تواند با روابط گرم‌تر و محبت بیش‌تر نسبت به فرزندان همراه باشد. بنابراین صبر مادر از طریق تسهیل الگوی فرزندپروری مقتدرانه، می‌تواند به کارکردهای سالم خانوادگی مانند تعامل بهتر، همراهی عاطفی، آمیزش عاطفی و کنترل رفتاری کمک نموده و به کاهش تعارضات خانوادگی بیانجامد و از این طریق به بهبود ایمنی هیجانی فرزندان کمک کند.

همانند همه پژوهش‌ها، پژوهش حاضر نیز با محدودیت‌هایی مواجه بود. نخستین محدودیت، استفاده از پرسشنامه به شیوه خود گزارش‌دهی بود. یکی از اشکالات بزرگ این روش، کنترل تاثیر مطلوبیت اجتماعی نهفته یا تمایل آزمودنی‌ها به انتخاب گزینه‌ای است که آنان در وضعیت مطلوبی نشان دهد. به‌ویژه زمانی که قرار است که افراد درباره مسائل کاملاً خصوصی مانند تعاملات و عملکرد خانواده خود اطلاعاتی بدهند و همچنین مادران احساس کنند که اطلاعات فاش شده توسط آنان ممکن است به نتیجه‌گیری‌هایی نه چندان خوشایند درباره فرزندان آنها منجر شود. این مساله به طور حتم بر روی دقت و صحت نتایج اثر می‌گذارد. محدودیت دیگر این پژوهش این است که با توجه به ماهیت توصیف پژوهش، انجام استنباط‌های علی از روابط توصیف شده باید با احتیاط صورت گیرد.

۵- تشکر و قدردانی

نویسندگان مقاله از تمامی دانش‌آموزان گرامی و مادران گرامی آنها که با تکمیل نمودن پرسشنامه‌ها در اجرای این پژوهش آنان را یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

۶-مراجع

- آقایوسفی، علیرضا؛ ترخان، مرتضی و فرمانی، اعظم. (۱۳۹۶). نقش پنج عامل بزرگ شخصیت در پیش بینی راهبردهای تنظیم شناختی هیجان با واسطه‌گری مولفه‌های صبر به منظور ارائه مدل. فصلنامه مطالعات روانشناسی بالینی، ۷(۲۶)، ۴۳-۶۳.
- ابن رسول صنعتی، نرگس؛ حسین ثابت، فریده و معتمدی، عبدالله. (۱۳۹۷). نقش صبر با میانجیگری تمایز خود بر تنظیم هیجانی و استرس ادراک شده در پرستاران. فصلنامه سبک زندگی اسلامی با محوریت سل‌امت، ۲(۴)، ۲۱۱-۲۱۶.
- ایزدی طامه، احمد؛ برجعلی، احمد؛ دلاور، علی و اسکندری، حسین. (۱۳۸۸). مقایسه تاثیر آموزش صبر و حل مساله بر کاهش پرخاشگری و انتخاب راهبردهای مقابله‌ای دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی. دانش انتظامی، ۳(۴۴)، ۱۸۲-۲۰۷.
- خرمایی، فرهاد؛ فرمانی، اعظم و سلطانی، اسماعیل. (۱۳۹۳). ساخت و بررسی ویژگی‌های روانسنجی مقیاس صبر. فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، ۵(۱۷)، ۸۳-۱۰۰.
- خرمایی، فرهاد؛ فرمانی، اعظم و سلطانی، اسماعیل. (۱۳۹۳). نقش صبر به عنوان یک فضیلت اخلاقی و شخصیت در پیش‌بینی ناامیدی دانشجویان. فصلنامه اخلاق پزشکی، ۸(۲۸)، ۱۶۷-۱۹۹.
- خرمایی، فرهاد؛ فرمانی، اعظم؛ درخشان، معراج؛ آزادی ده بیدی، فاطمه؛ صادق زاده، مرضیه؛ صیادی ده نو، محبوبه و قزل بیگلر، فتانه. (۱۳۹۵). بررسی نقش صبر مادران در پیش‌بینی صبر کودکان دبستانی. همایش ملی جایگاه و نقش مادر. شیراز.
- درزی آزادبنی، مریم؛ فخری، محمدکاظم و میرزاییان، بهرام. (۱۳۹۸). نقش واسطه‌ای ایمنی هیجانی در رابطه بین ادراک ریسک با آسیب‌پذیری روانی در نوجوانان مبتلا به اختلال اضطراب اجتماعی. فصلنامه تعالی مشاوره و رواندرومانی، ۸، ۵۳-۷۵.
- زاده محمدی، علی و ملک خسروی، غفار. (۱۳۸۵). بررسی مقدماتی ویژگی‌های روانسنجی و اعتباریابی مقیاس سنجش عملکرد خانواده (FAD). خانواده پژوهی، ۲(۵)، ۶۹-۸۹.
- زارع، اعظم؛ خادمی، ملوک؛ و یاراحمدیان، نسرين. (۱۳۹۴). نقش مهارت‌های زندگی والدین در کارکرد خانواده و عملکرد تحصیلی فرزندان. فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۱(۳)، ۷۹-۹۶.
- سادات حسینی سلطان نصیر، محبوبه؛ علیزاده عصار، افسانه و رحمتی، عباس. (۱۳۹۳). آموزش مهارت‌های معنوی صبر و ذکر به شیوه گروهی در کاهش علائم افسردگی دانشجویان. هفتمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان. اصفهان: دانشگاه صنعتی اصفهان.
- سرتیپی، زهرا؛ سهرابی، فرامرز؛ و پسندیده، عباس. (۱۳۹۵). کارآمدی آموزش صبر بر اساس مؤلفه صبر در الگوی اسلامی شادکامی، بر به‌باشی روان‌شناختی زنان خانه‌دار. پژوهشنامه روانشناسی اسلامی، ۲(۴)، ۴۵-۶۹.
- شادابی، افسانه؛ قلتاش، عباس و رفاهی، زاله. (۱۳۹۴). کفایت شاخص‌های روانسنجی پرسشنامه ایمنی هیجانی نوجوانان. روش‌ها و مدل‌های روانشناختی، ۲۲، ۵۳-۷۸.
- صادق زاده، مرضیه؛ شاملی، لیلا؛ و خرمایی، فرهاد. (۱۳۹۸). صبر مادر و پرخاشگری کودک: نقش میانجی استرس والدگری. مجله مطالعات آموزش و یادگیری، ۱۱(۱)، ۹۲-۱۰۷.
- فروزنده، زهرا؛ میرخانی، عزت السادات؛ ایمانی، محسن و اسماعیلی نسب، مریم. (۱۳۹۷). واکاوی اندیشه‌های شهید مطهری و روسو در خصوص نقش تربیتی مادر در ادوار رشد کودک. نشریه پرستاری کودکان، ۴(۳)، ۱-۱۰.

- فرمانی، اعظم؛ خرمائی، فرهاد؛ و بانشی، فهیمه. (۱۳۹۳). بررسی نقش مؤلفه‌های صبر در پیش‌بینی سلامت روان دانشجویان. همایش ملی قرآن، سلامت و سبک زندگی. فسا: دانشگاه علوم پزشکی فسا.
- ماسن، پاول هنری؛ کیگان، جروم؛ هوستون، آلتا کارول و کانجر، جان جین وی (۱۹۹۰). رشد و شخصیت کودک. ترجمه مهشید یاسایی (۱۳۹۵). تهران، انتشارات رشد.
- مهرروز، میکایا؛ شمسی، محمدمهدی؛ و براتیان، روح الله. (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش بردباری بر سلامت روان و سازگاری کودکان پایه اول ابتدایی. پژوهش در سلامت روانشناختی، ۱۳(۴)، ۸۸-۱۰۰.
- Buehler, C. (2020). Family processes and children's and adolescents' well-being. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 145-174.
- Cantón-Cortés, D., Cortés, M. R., & Cantón, J. (2020). Child sexual abuse and suicidal ideation: The differential role of attachment and emotional security in the family system. *International journal of environmental research and public health*, 17(9), 3163.
- Cummings, E. M., & Miller-Graff, L. E. (2015). Emotional security theory: An emerging theoretical model for youths' psychological and physiological responses across multiple developmental contexts. *Current Directions in Psychological Science*, 24(3), 208-213.
- Dai, L., & Wang, L. (2015). Review of family functioning. *Open Journal of Social Sciences*, 3(12), 134.
- De Souza, J. O. S. E. A. N. E., & Crepaldi, M. A. (2019). Problemas emocionais e comportamentais nas crianças: associação entre funcionamento familiar, coparentalidade e relação conjugal. *Acta Colombiana de Psicología*, 22(1), 69-81.
- Dorn, O., & Schudlich, T. D. D. R. (2020). Enduring effects of infant emotional security on preschooler adaptation to interparental conflict. In *Parenting-Studies by an Ecocultural and Transactional Perspective*. IntechOpen.
- Epper, T., & Brenøe, A. A. (2019). *Parenting Values Moderate the Intergenerational Transmission of Time Preferences* (No. 09/19). CEBI Working Paper Series.
- Ferecatu, A., & Öncüler, A. (2016). Heterogeneous risk and time preferences. *Journal of Risk and Uncertainty*, 53(1), 1-28.
- Girme, Y. U., Jones, R. E., Fleck, C., Simpson, J. A., & Overall, N. C. (2020). *Infants' attachment insecurity predicts attachment-relevant emotion regulation strategies in adulthood*. Emotion. Advance online publication.
- Harold, G. T., Shelton, K. H., Goetze-Morey, M. C., & Cummings, E. M. (2004). Marital conflict, child emotional security about family relationships and child adjustment. *Social Development*, 13(3), 350-376.
- Li, Z., Sturge-Apple, M. L., Liu, S., & Davies, P. T. (2020). Parent-adolescent physiological synchrony: Moderating effects of adolescent emotional insecurity. *Psychophysiology*, 57(9), e13596.
- Mills, A. L., Aquino, G. A., Hoegler, S., & Cummings, E. M. (2021). Interparental conflict, emotional insecurity, and parent-adolescent communication. *Journal of Family Issues*, 42(10), 2377-2396.
- Rosati, A. G., Stevens, J. R., Hare, B., & Hauser, M. D. (2007). The evolutionary origins of human patience: temporal preferences in chimpanzees, bonobos, and human adults. *Current Biology*, 17(19), 1663-1668.
- Szceśniak, M., & Tułeczka, M. (2020). Family functioning and life satisfaction: The mediatory role of emotional intelligence. *Psychology research and behavior management*, 223-232.